

ŠALCINIUS

Dzūkijos nacionalinio parko ir Čepkelių valstybinio gamtinio rezervato direkcija

Nr. 106 2018 m. Liepa

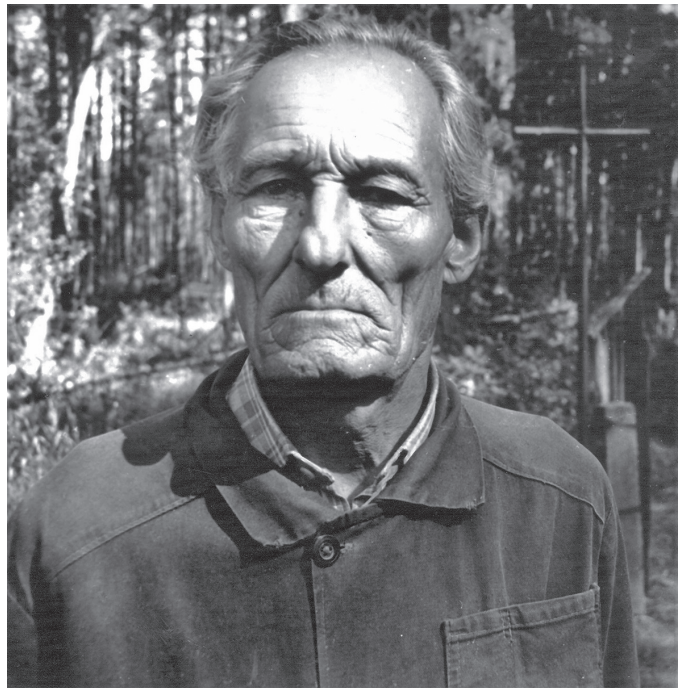
Atmintis gyva ne tik knygose

Istorija Lietuvai nusišypsojo ir Lietuvos šimtmečio šviesoje Vilniuje, Našlaičių kapinėse buvo atrasti tarybinių budelių paslėpti Adolfo Ramanausko-Vanago palaikai. Atmintis apie Vanagą gyva ne tik knygose, bet ir jį pažinojusių žmonių lūpose. Lietuvos partizanas, kryždirbys Stasys Plutulevičius-Varpelis Klajūnas Mardasavo kaime 2018 m. pavasarį liudijo: „Ramanauskas žmogus buvo – oho! Oho buvo žmogus. Atmintis buvo jo... Nu karininkas gi buvo, Lietuvos karininkas! Inteligentas žmogus. Ir tas, kad labai buvo draugiškas. Niekada balso nepakels. Niekada, kad nor ant ko būt balsų pakėlis.“ Ryškiausi Vanago gyvenimo ir jo kovos puslapiai buvo parašyti šiame krašte, kurį jis išvaikščiojo pėsčiomis su bendražygių palyda ir vienas. Dažnai net artimi kaimynai nežinodavo, pas ką iškastas bunkeris, pas kokį patikimą žmogų tą ar kitą naktį prisiglaus Vanagas. Jonas Valentukas Jakavonis (partizaninis slapyvardis Dobilas) 1996 m. Kasčiūnų kaimo pakraštyje, kalno šlaite parodė dvikamienę pušį, prie kurios A. Ramanauskas-Vanagas jį patį prisaikdino ginti Tėvynę. Ir tą kalną pelnytai galima vadinti Priesaikos kalnu, liudijančiu ne tik istorinį faktą, bet ir įgimtą, išpuoselėtą Vanago estetinį pojūtį. Tais laikais kalnas kaimo pakraštyje buvo plikas, tik su dvikamiene pušimi šlaite, o priešais, pietinėje pusėje, plytėjo nušienautos pievos ir sroveno Merkys. Nuo šiaurės pusės dengė miškas. Ideali vieta kurtis sodybai, duoti priesaikai.

Vanago bendražygių, liudininkų, mačiusių jį savo akimis, bėgant metams, negailestingai mažėja. Bet štai ne kartą „Šalcinio“ kalbintas Juozas Jakavonis-Tigras iš Kasčiūnų kaimo šiomet, nebodamas savo garbaus amžiaus, nuvyko į JAV, partizanų pagerbimo šventę Ročesteryje. Čia, Ročesterio bendruomenės ir Garbės konsulo JAV Rimo Antano Česonio kvietimu, dalyvavo įvairiuose susitikimuose, pasakodamas apie Lietuvos partizanų kovas. Įdomu tai, kad kartu su operos solistu Liudu Mikalausku atliko dainą, kurią jaunystėje dainuodavo kartu su A. Ramanausku-Vanagu.

Stasys Plutulevičius prie atstatomo partizanų bunkerio Mardasavo miške. Iš šio bunkerio jis gelbėjo partizanus. Pro čia buvusią bunkerio angą Adolfas Ramanauskas-Vanagas žiūrėjo į Stasį ir jo genamą bandą. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2011 m.

Jonas Valentukas Jakavonis Dobilas prie Kasčiūnų kaimo kapinaičių. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 1996 m.

Gegužės šventės Pagarendoje

Pasakoja **Agota ŠESTAVICKAITĖ – PUGAČIAUSKIENĖ**, g. 1939 m. Musteikos kaime, gyv. Marcinkonių kaime.

Sodinom Pagarendon miškų ir dar cik nežinau ar buvo pirmo gegužio, ar septinto. Ir aidamos sugalvojom, kad reikia ca kas nor pagiedoc. Partizaniška giesmė reikia pagiedoc. Ko ca mes turim šlovyc šitų šventį. O ajom, keturiolika brigados buvom, per miškų, susiieškojom tokių ilgų šakų, užsimovėm raudonų megztinį ant tos šakos ir per Pagarendų.

Keturioliktą dieną gegužės
Nuo paukštelių skambėjo giria.
Į žaliuojantį kaimą Dzūkijos
Atplasnoj raudonoji gauja.

Trypė sesių rūtelių darželį,
Laužė sode medelių šakas.
Daužė kumščiais ligotą senelį,
Virkdė motiną, laužė rankas.

Kur banditai? Kur bunkeris yra?
Šaukė siusdama niekšų gauja.
Staiga šūviai sudrebino trobą
Ir keiksmi nuaidėjo giria.

Uosis miega užmerkęs blakstienas,
Prie jo kelių sukluo Genys.
Tyliai nulenkę galvą Aguona,
Nei šeimos, nei draugų nematys.

Skausmo varstomi tyliai vaitojo
Broliai plūko kraujo klonėje.
Tiktai Riešutas vienas šypsojos
Išdaviko klaikia šypsena.

Nu tep ir perėjom per visų Pagarendų. O kada mes garsiai dainavom, žmonės iš namų išėjo an kiemų nu ir klauso. Atvažiuoja girininkas, Jaskelvičius pavardė buvo jo. Sako:

– Kų jūs ty padarėt? Kokis ty jūs žygis buvo? Jūs norit manį kalėjiman pasodzc?

– Jei šitep, jei jau žinai, tai mes ir atgal. Apsisukom ir dainuodamos atgal per Pagarendų.

Tadu Pagarendos žmonės klausinėjo:

– Što takoje jiest? (Kas per čiūdas?)

Atgal va tep parejom per Pagarendų dainuodamos. Gegužės 14 d. nebuvo niekuo svarbi nei Musteikai, nei ką. Mums tuo metu taip pasirodė ir tiek. Daina jau buvo žinoma, nes iš kur mes ją būtume žinoję. Giedojom gal kokiais 1956 ar 1958 m. Nežinojom nei tų partizanų vardų, nei pavardžių. Buvo žinoma daina, mes ją mokėjom ir eidamos dainavom. Tai ir eit buvo smagiau.

Viskas gerai baigėsi. Nebuvo nieko nei girininkui, nei mums. Pagarendoj gyveno du eiguliai ir dar keli žmonės. Gyventojai buvo belarusai, lietuviškai jie prastai suprato. Jiems įspūdį padarė vaizdas, jie nežinojo kodėl čia dabar per kaimą žygiuoja ir kas čia vyksta. Mums tai buvo kaip pokštas, laimė, gerai pasibaigęs.

Užrašė **Virginija PUGAČIAUSKIENĖ**, 2018 m.

Kelias iš Katros per buvusių Pagarendos gyvenvietę veda į Musteiką. Iš gyvenvietės liko tik apgriuvęs girininkijos pastatas, sodas ir svyrantys elektros stulpai. Paskutiniai gyventojai Pagarenda paliko apie 1998 m.

*Evaldo
KLIMAVIČIAUS
nuotrauka, 2015 m.*

Akmenys. Prisiminimai iš vaikystės

Jau dabar tai vaikai turi visokių zobovų, ne cik gražiausių lėlukių ir užsimerkiančių, ir atsimerkiančių, net ir kalbančių, o kų šnekėc apie knygutės ar dėlionės. O mes, aštuoniasdešimtmecai, irgi vaikystėn turėjom gražiausių žaislų, ypač vasarų tai akmenukai. Atsimenu, nuveinu in vienų krūsnį, supiltų an žvyringos žamės, tai visų dzienu pražaidzu. Kokių ca buvo grožybų; vieni akmenukai virsdavo lėlukėm, kici avytėm, veršukais, ca ir tvartus sumūrydavau, o jau tų akmenukų gražumas, margumas: ir rausvų, ir gelsvų, ir baltų, mėlynų ir žibancų, žėrinčių. Ciej margumynai, žibumai tapdavo gražausiom medžiagom, iš kurių siūdavo šlebukes (suknelaites) ne cik sau, bet ir visų giminį aprėdzydavau. O kap atėidavo Aldutė, vyrasnė sasutė, tai pasrankam abi smagius penkis akmenukus ir žaidzam „Akmenukus“.

Mūs kalionija buvo labai akmeninga. Sunku buvo arc toki laukai, o jau kų šnekėc apie dobilienas ar perlėcienas, dalgį in akmenis gali ne cik atšipyc, bet ir nulaužč. Tai raikėjo tuos akmenis iš laukų išrinkc. Vaikų darbas buvo surinkc akmenis vienon ailėn in krūvelas, o paskui tėtė su Algirdu, mūs vyrausiu broliu, atvažuodavo vežimu su lantom ir suveždavo in krūsnis. Vopninius (kalkinius) dėdavom atskiom krūvelėm. Būdavo, kap randam vopninį akmenį su raudonu kap kraujo lašeliu, Onutė vyrausia sasutė sakydavo: „Po šitus laukus Marija vaikščiojo ir pirštų nusmušė in šitų akmenį.“ Rasdavom dar tokių nedzidelių geltonų akmenukų in pirštų panašų, Onutė sakydavo: „Ca Džievo pirštas.“ Aš mislydavau, man Džievulis sako: „Nu, nu, nu.“ Stengiaus būc gera, bet ne visadu išaidavo. Iš tų vopninių akmenų Liškiavon Adolpas Balcus išdegindavo vopnų ir tėtė išbalcydavo trobų ir priemenį

O krūsnių mūs lauki buvo penkios, dzvi labai didelės. Viena netoli namų, dzidzuliai akmenai, niekadu prie jos nežaidiau. Rozų jon trankė perkūnas. Kita, mano mėgstamiausia krūsnis, netoli namų už kelalio in Vengrauskų. Per kalionijos vidurį ajo kelias in laukus, tai prieg šito kelio an molių kalno irgi dzidelių akme-

nų krūsnis, o už jos buvo dauba, pavasarį ca stovėjo vanduo, tai mani ir Aleksandros Varutį gūsdzydavo, sakydavo, ca gyvena baubas, intjį balon, Aleksandrienė sakydavo Maumas, o ne, Baubas. Vokiečių okupacijos metais, kap seniūnas iš Žaimių pranešdavo, kad vokiečiai važinės po kaimų ir ims gyvulius, tai šiton daubon suveddavo karves, avis ir kiaulas.

Dar buvo pieskų krūsnis. Oi smagi krūsnis, cik tolokai nuo namų, tai ca žaisdavau kap brolis Vitas ganydavo karves. Pieskutė tokia balta, graži, ca ir pečiukų pasdarydavau, ir pyragų priskepdavau. Šiton krūsnin brolis Algirdas po karo buvo pasdaris bunkerį, slėpės nuo kariuomenės. Jis pasakojo, vienų naktį guli ton slėptuvėn, cik girdzi, ateina vyrai ir atsisėdį an tų akmenų, po kurais jis guli, visų naktį prašnekėjo. Po to brolis daugiau nejo šiton slėptuvėn miegoc.

Prie mūs rubežiaus an Aleksandros kalionijos buvo daug krūsnų, tai jų bernaikai Vitas ir Antanas bandė vienų krūsnį išardzyc. Mėtė, mėtė, paskui sako akmenys ratu sudėci, tep ir neužbaigė savo darbo. Jau kap užajo rusai, tai tas visas krūsnis nuo mūs laukų ir Aleksandros nuvežojo plentam ciesc. O tėtė labai gailėjos tų akmenų sako: „Mūs turtų veža.“

Vanda Mockevičienė - Gudelionytė,
gimusi ir užaugusi Aušrinės kaimi.

Gudakiemio kaimo miško jaunuolyne stūkso Gurės akmuo, kurį būtų galima priskirti prie istorinių paminklų. Ant jo lenkų kalba parašyta: „1759 m. balandžio 29 d. Merkinės ir Astravo kunigaikštis, Rotmistras Puceino...“ Vertė E. Peikštenis.

Akmens paviršius labai lygus. Gudakiemyje užaugęs J. Žalnierauskas pasakojo, kad Gudakiemio vaikai, atbėgę iš netoli esančios mokyklos, labai mėgo pasikišę po užpakaliu mažesnę akmenį su didžiausiu triukšmu dardėti žemyn.

Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2006 m.

Apie laidotuves Zervynose

Varėnos antrosios vidurinės mokyklos devintos klasės kraštotyrininkai 1991 – 1993 metais domėjosi laidojimo papročiais Zervynų kaime. Jie dalyvavo ekspedicijose, užrašė senųjų zervyniškių prisiminimus apie kaimą ir laidotuves. Moksleiviams vadovavo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Aldona Žilinskienė.

Zervynos – miško žmonių kaimas prie Ūlos. Labiausiai žinomas gal dėl to, kad čia gyveno rašytojas Juozas Aputis. Pasakojama, kad čia jam įsikurti padėjo Miškų ministras Algirdas Matulionis.

Rašytiniai šaltiniai patvirtina, kad kaimo istorija prasideda 18-ojo amžiaus viduryje. Tada dar buvo ženklų, kad kaimas įsikūrė iškirtus erčių sengirėje. Kaimo bendruomenė buvo gana uždara, tai matyti ir stebint senuosius laidojimo bei meldimosi papročius. Visada zervyniškiei labiau pasitikėjo mišku, ne laukais. Senieji zervyniškiei gerai mena lenkų ir rusų okupacijas, todėl džiugiai sutiko Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą 1990 metais, kovo 11 dieną. O 1991 metų sausio 13-osios įvykiai Vilniuje Zervynų gyventojus labai sukrėtė, jie nedelsdami

susirinko pas Birutę Tamulevičienę ir meldėsi už žuvusius. Paprotys melstis už mirusius kaime labai gyvas, meldžiamasi ilgai ir nuoširdžiai.

Pasakoja **Birutė TAMULEVIČIENĖ**, gimusi 1928 m., gyvenanti Zervynose. (Užrašė Danguolė Radžiūtė, Rasa Kleponytė, Edita Kvaraciejūtė, Virginija Jakavanonytė).

Aš ne iš Zervynų, bet iš Mardasavo, in Zervynas atajau marčiuosna, 1948 metais rugsėjo 21 dieną buvo veselia... Kap atajau in Zervynas, tai tadu prie numirėlio giedojo cik vyrai: Tamulevičius Antanas Šimo, jis buvo vadovas, Makselė Mikas, Tamulis Juozas, dabar jis jau aklas, kurcias, jau 96 metų, Vengraitis Stasys, Tamulevičius Martynas... Tais laikais giedojo vieni vyrai. Suaina ir daugiau, ne tik ciej, bet vedė Tamulevičius Antanas. Paskum ciej giedoriai išmirė, liko cik Tamulis Juozas. Tadum jis atajo pas mani ir pasakė, kad atajo prašyc. Nuo tadum ir giedu, vadovauju giedoriam.

Kap kaimi kas numiršta, tai pagraban susranka visas kaimas, meldžias, gieda visų vakarų, paskum kitų dzienu gieda rožanciu. Trečių dzienu visi važiuoja baznycion, iš namo po vienu žmogų. Kici liekci gyvulius apžiūrėc. Numirėlį paliecki namo, bažnycion neveža. Po mišiu kunigu parsiveža, tai jis pašvencina numirėlį... Anksciau, kap tik atajau, tai jei iš vakaro numirė, pašarvojo, suvejo visi, pasmeldė, mišiu nebuvo. Žmonys suvejį meldžias per nakcij ir kitų dzienu laidoja. Jei nakciu numirė, vakaran palaidojo... Kap melsdavos, duodavo vakarieni, ryti vėl. Kadu tai vienas lieka, kici paraina namo. (...) Kų valgė? Duoną, bulkas, jei turėjo. Kiaušiniai suplakci su pienu, sūris. Kas kų turėjo, balių tadu nedarė, kiaulių nepjovė. Seniau ir gerc nedavė, bet kap aš atajau, tai gal po koki šimtą gramų jau duodavo, kad būt langviau giedoc. Anksciau kunigas nelydėjo, mažai kas parsiveždavo. Į grabą pagalvėn dėjo švencintų žolių, išklodavo drobe, dar pakrapydavo švencintu vandeni. Kunigai prie numirėlio neseniai atsirado, žmonės pacys duobėn parūkydavo švencintom žolėm, per Žolinį švencytos žolės... Grįži iš kapų aina in namus, pakviecia visus, kas būna. Stengiasi visi ataic, nes privalai paskucinėn kelionėn palydėc, o kur dėsis žmogus, ir tau atais toj valanda. (...) Giedoriam nemokėjo ir nemoka, žmonys tep gieda. Užkasa dyobį ciej, kas kasė, kap pavargsta, tai kiti pakeicia. Iš giminės niekas negali kasc nei

Birutė Tamulevičienė Zervynų kaime.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka

užkasc. (...) Tie, kurie gieda, visą laiką sėdi, o kiti ateina ir išeina, o giedoriai užbaigia visas maldas. Tadu dar buvo Vengraicis Martynas, aš tik vediau, o man padėjo. Jau tadu meldės tris dienas, važiuo bažnycion... Darties už mirusį meldzias, mišias užperka, dar už savaitės, už mėnasio. Kviecia visų kaimų. Paskui už metų kelia ekzekvijas. Kap aš ainu vadovaut, giedoc, arielkos neduoda. (...) Rengė ankscau prastai, be batų, cik su kojine. Drabužius smercei ruošė iš anksto, naujų niekas nepirko. Jokių papuošalų nedėjo. Žiedus nuimdavo, kam žemėn laidoc. Kap jauna merga mirė – valionas. Jei vaikas – balti rūbeliai. (...) Kojas suriša, prieš laidojant atiša, kad numiręs galėt vaikščioc. Rankas vienu ant kitos sudeda, deda rožančių, nosinę, tai nuo senovės šventas daiktas. (...) Pirmiau visi darės grabus, kas jį pirks. Žmogus visadu an aukšto turėj savų lantų grabui. Pirmiau an patalo šarvoj, ne karsti. Paguldo an uslano vidury kambario. Jokių vainikų ir gelių nepirko, nebuvo mados.

Spaudai parengė **Henrikas GUDAVIČIUS**

Redakcijos priedas: Ne tik tai Birutė Tamulevičienė prisimena, kad kadaise vyrų giedojimas laidotuvių apeigose buvo svarbesnis. Kai Rudnioje prie Skroblaus laidojo Zigmą Stoškų, labai sutartinai giedojo Darželių kaimo vyrai. O moterys verkavo balsu... Numirėlio į Marcinkonių bažnyčią nevezė, atvažiavo į Rudnią kunigas ir dalyvavo laidotuvėse. Šiuose miškų kaimuose, matyt, daug kas vyko panašiai, nors Rudnioje tik tai penkios sodybos, o Žervynose keturiasdešimt...

*Laidotuvės Žervynų kaime XX a. pirmą pusę.
(Nuotrauka iš skaitmeninio Parko archyvo)*

*Marytė Lukoševičienė Žervynų kaimo kapinėse virkauja prie kapo.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka*

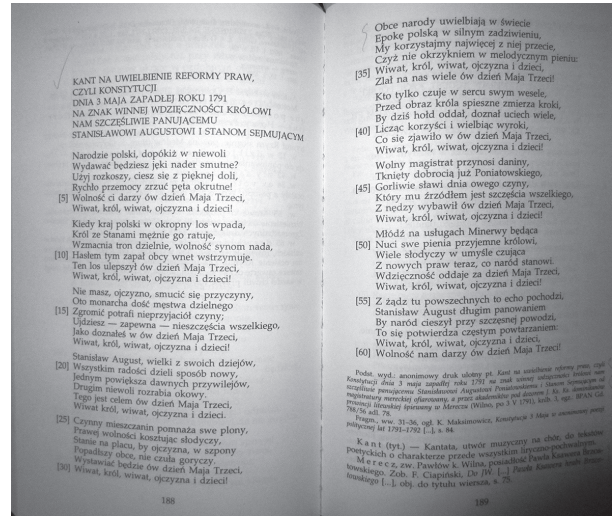
*Vėlinės Mardasavo kaimo kapinėse. 2017 m. Vėlinių laužai Parko teritorijoje liepsnojo Margionių ir Mardasavo kaimo kapinėse.
Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka*

Karaliaus sugrižimas ir daina Gegužės 3 - osios konstitucijai Merkinėje

Gegužės 19 d. Merkinės krašto muziejuje istorinis įvykis Lietuvos mastu – atidengtas karaliaus Vazos IV biustas, kurį sukūrė skulptorius Dalius Drėgva. Tarptautinės muziejų nakties renginiuose dalyvavo Lenkijos Respublikos nepaprastoji ir įgaliotoji ambasadorė Lietuvos Respublikoje Urszula Doroszewska. Ji pažymėjo, jog abi tautos – lietuvių ir lenkų – turėjo išskirtinį karalių, kuris ne tik rūpinosi abiejų valstybių klestėjimu, bet ir gynė jas su ginklu rankose. „Jei karalius pasižiūrėtų į mus iš viršaus ir paklaustų, ką darote mano valstybėje, galėtume pasakyti, kad mes rūpinamės jos sienų saugumu, visai neblogai bendradarbiaujame prekybos ir pramonės srityje. Jei šiandien karalius būtų čia, jis įsitikintų, kad Merkinėje labai gerbiamas jo atminimas“, – kalbėjo ambasadorė ir dėkojo už gražią iniciatyvą valdovo atminimą įamžinti biustu.

Dzūkijos nacionalinio parko „Šalcinio“ galerijoje tą vakarą buvo atidaryta Daliaus Drėgvos (1989 m.) personalinė darbų paroda.

Kalbant apie Abiejų Tautų Respublikos istorijos pėdsakus Merkinėje, reikia padėkoti ne tik paminklo kūrimo iniciatoriams, gausiam rėmėjų būriui, bet ir Dariui Kuoliui, kuris 2016 m. atsiuntė laišką, kuriame rašoma: „<...> Siunčiu nukopijavęs Merkinės miestiečių dainą iš knygos: „Wiersze polityczne Sejmu Czteroletniego“, Część druga 1790-1792, z papierow Edmunda Rabowicza opracowała Krysty-

Kultūros istorijos tyrinėtojo Dariaus Kuolio atradimas – svarbus istorijos liudijimas apie Abiejų Tautų Respublikos Merkinės miestelėnų ir „akademikų“ gyvenimą.

na Maksimowicz, Warszawa, Wydawnictwo Sejmowe, 2000, p. 188-189. Vilniaus universiteto bibliotekoje aptikau ir šios dainos 1791 metų leidimą. Lenkų istorikė, rengusi 2000 metų rinkinį, padarė klaidą: ji Merkinės miestiečių dainą priskyrė Paulavos Respublikos valstiečiams, Merkinę supainiojo su Merkinėle. Klaidingą informaciją ji pateikia šios dainos paaiškinimuose p. 189. Iš tiesų pačiame dainos pavadinime sakoma, kad dainą Merkinės magistratas skiria karaliui ir Seimui dėkodamas už Gegužės 3-osios konstituciją. Sakoma, kad dainą Merkinėje dainavo „akademikai“ (studentai), prižiūrimi dominikonų. Taip pat dainoje minimos miestiečių laisvės ir magistratas. Akivaizdu, kad Paulavos valstiečiai už jokias miestiečių laisves nebūtų dėkoję. Merkinės miestiečiai turėjo priežastį dėkoti už 1791 metais karaliaus ir Seimo jiems atkurtą savivaldą. Taip pat Paulavoje nebuvo nei dominikonų, nei studentų. Jie buvo Merkinėje.“

Algimantas
ČERNIAUSKAS

Paminklo autorių ir darbų organizatorių sveikina Urszula Doroszewska, Lenkijos Respublikos nepaprastoji ir įgaliotoji ambasadorė Lietuvos Respublikoje. Brolių ČERNIAUSKŲ nuotrauka, 2018 m.

Pasivaikščiojimų refleksijos arba paukštelių ganymas

Parodos pristatymo proga, keletas žodžių apie fotografiją ir biografiją. Jeigu poezija yra tai, kuo galima pasakyti trumpai, bet daug ir gražiai – tai fotografija, be abejo, gali ir pasakyti ir parodyti.

„Fotografija – vaizdas
Didelio pasaulio,
Ir dangaus, ir žemės,
Šiaurės ir pusiaujo.”

Petras Kaupinis po parodos atidarymo „Šalcinio“ galerijoje su svečiais. Ričardo SINKEVIČIAUS nuotrauka, 2018 m.

Tai poeto Sigito Gedos eilėraštnuko, skirto vaikams, stulpelis. Prieš keliasdešimt metų jis man buvo užrašytas viename vaikų sveikinime. Prisiminus jį, visada suintriguoja žodžiai – „vaizdas didelio pasaulio”. Suvokiant šiuos žodžius suaugusio žmogaus galva, juose turėtų tilpti labai daug. Ne tik objektyvus pasaulis – žmogus, dangus, žemė, bet ir subjektyvus – grožis, tiesa, išmintis, intriga... Kartais nusileidi ant žemės ir atrodo, kad pakaktų tik nedidelio „dvasinio nervo”.

Žiūrėdamas į senesnę fotografiją, vis smalsauju pamatyti kuo smulkiau visą vaizdą, ypač jo detales – dangų, debesis, medžius, žolę, akmenukus... Čia gistas fotografijos stebuklas, leidžiantis sugįžti į praeitį. Sąlyčio su fotografija istorija man prasidėjo nuo kelių metų amžiaus. Buvau sodinamas fanerinėje būdoj šalia dėdės Karolio žiūrėti „stebuklo” – pamažu atsirandančio vaizdo. Išliko atmintyje savitas chemikalais prisotinto oro kvapas. Įstrigo ir varginantys fotografavimo reikalavimai: kaip stovėti ar sėdėti, kaip ir į kur žiūrėti, kad šviesa būtų tinkama, kad saulė truputį „palįstų” po debesiu. Su malonumu prisimenu apsilankiusius fotografuotis žmones, jų ir šiurpius, ir juokingus pasakojimus, atsitikimus. Fotografavimasis prilygo miniatiūriniam spektakliui. Visa tai vyko apie 1952 – 1955 metus Dzūkijos vieniemyje, Liškiavos parapijoje. Tuos kaimo vieniemių dabar visomis prasmėmis prilyginčiau mini tvirtovėms. Žmogus vienas pats prieš viską: gamtą, išgyvenimą, istorinius vingius. Tačiau, nepaisant visokių negandų, dažnai galėjai išgirsti einančius ir dainuojančius vaikus, merginas. Atrodo, kad ten buvo kitoks pasaulis, kitokie vėjai ir griausiniai, kitoks dangus.

Neeilinis sutiktas žmogus paauglystėje – aštuonmetės mokyklos auklėtoja E. Sidaravičiūtė.

Dėl jos paprastumo, nuoširdumo dažnai norisi jai paskambinti, pasinaudoti plačiom jos istorinėm ir literatūrinėm žiniom. Mokytojas B. Sriubas¹ (poetas, dainų žodžių autorius) per literatūros pamokas Merkinės mokykloje aiškino, kad parašyti kūrinį, surasti temą, o ir turinį paprasta. Tereikia žiūrėti per langą ir viską užrašyti. Atsiet viskas yra šalia, sugebėk tik pamatyti. Negaliu ignoruoti, kad šie žodžiai neveikė manęs, fotografuojant šeimą, gamyklą, kaimą – darant taip vadinamą socialinę fotografiją. Su pagarba prisimenu Merkinės mokytoją J. Pilkauską. Jam vadovaujant, mokyklos fotobūrelyje teko mokytis fotografijos technikos, fotografavimo subtilybių. Parodoje pristačiau fotografinius vaizdus, kuriuos sutikau vis eidamas ir važiuodamas netolimais takais ir keliais. Viliuosi, kad juose radote kažką iš aukščiau išvardintų dalykų, ar patyrėte gerų, įdomių pojūčių.

Petras KAUPINIS

¹ Red. komentaras: Balys Sriubas (g. 1941 m.) kilimo nuo Anykščių. Pedagogas – dirbęs mokytoju ir Merkinėje. Vėliau – stilistu ir kūrybinio darbuotoju „Jaunimo gretų”, „Mokslas ir technika” žurnaluose Vilniuje. Rašė eiles. Jis yra kelių operų ir baletų libreto autorius, tarp jų: pirmosios Lietuvoje roko operos M. Tamošiūno „Ugnies užkalbėjimas” (1977 m.), A. Jegerleivičiaus miuziklo „Dzūkiska karčema” (1980 m.), A. Rekašiaus baletu „Aura” (1985 m.). Jis taip pat verčia operečių tekstus ir draminius kūrinius iš rusų ir bulgarų kalbų. Pagal jo eiles yra sukurta daug lietuvių kompozitorių estradinių dainų: V. Bagdono „Baltoji alyva”, G. Savinienės „Judėjimas – grožis”, A. Raudonikio „Oi, tai sakal sakalėli” ir kitos. 2006 m. B. Sriubas sudarė ir išleido savo eilėraščių ir dainų tekstų rinkinį „Tave mylėti”.

P.S. „Šalcinio” galerijoje 2018 m. gegužės mėn. buvo eksponuojama Petro Kaupinio fotografijos darbų paroda „Pasivaikščiojimų refleksijos arba paukštelių ganymas”. Dėkojame autoriui ne tik už parodą, bet ir tekstą, kurį atsiuntė „Šalciniui”.

Tado Ivanauskio takais

Musteikos miškai gražiai apsnigti. O Astos Žukaitės troboje gražiai šviečia naujos medinės grindys. Čia, šioje troboje, 1918 metais ir buvo įkurta pirmoji šiame krašte lietuviška mokykla, o jos įkūrėjas buvo Tadas Ivanauskas. O naujas grindis dabar čia sudėjo talentingas meistras Algirdas Vaištaras. Dabar Asta puoselėja mintį atkurti čia buvusios mokyklos klasę. Taip jau sutapo, kad ši kartą mes pamatėme ne tik gražiai atstatomą šią seną trobą, bet jos šeimininkė Asta dar atvežė ir naują knygą – „Honorata“. Honorata čia ir buvo tikroji mokytoja, nes Tadiui Ivanauskui rūpėjo ne tik mokykla, bet ir medžioklės.

Gruodžio 17 dieną, Tado Ivanauskio gimtadienio paminėjimo progą, nedidelis mūsų pulkelis apėjo miško pakraštį, einantį link taip vadinamo Paaukštakalnio ir toliau. Visus šiuos miškus ir jų pavadinimus geriausiai žino musteikiškė Onutė Grigaitė. Jinai ir parodė mums, kur yra Zamienas, kur Tolimas Laukas. Prieš tai užsukome prie taip vadinamo „Tado Ivanauskio šilo“, ėjome ir pro taip vadinamus „Žydų barakus“. Pakeliui Onutė vis rodė gamtos ženklus, neliko nepastebėtas nė vienas pėdsakas, ryškiausi kurių buvo penkių briedžių gulykla „Tolimajame“ lauke. Ten pat išgirdome ir

svirbelius, pakibusius ant amalais apaugusio beržo. O praskridus geniu Onutė tuojau ištraukė knygą ir parodė, koks tai įdomus paukštis, kurio liežuvis ilgas kaip žeberklas.

Musteikos pelkės dabar labai patvinusios. Tai matyti tiek pačiame kaime, tiek einant per miškus. Taip veikia drėgnas laikotarpis, kuris, sprendžiant pagal džiūstančius medžius, tęsiasi jau nebe pirmi metai. O tai yra ir pamoka visiems pelkėse ir arti jų suradusiems savo gyvenimo vietą.

Romas NORKŪNAS

Tokiais Čepkelių raisto vaizdais gėrėjosi ir profesorius Tadas Ivanauskas. Miškų telmologinis draustinis. Romo NORKŪNO nuotrauka, 2017 m.

Petro KAUPINIO nuotrauka

VISAIS metų laikais graži yra dzūkų šilų ir panemunių gamta.

Dzūkijoje dar gyvuoja senoviniai kaimai, senieji amatai ir verslai.

Mūsų darbuotojai Jums padės suprasti svarbiausią

Dainavos krašto savybę – etnokultūra gyva gali būti tikrai tada,

kai senolio poringei pritaria čia pat almantis šaltinis.

Brangusis lankytojau, atvykęs į šį kraštą, gerbk ir tausok jo taurų grožį.

Išsamią informaciją apie Dzūkijos nacionalinį parką ir Čepkelių valstybinį gamtinį rezervatą visi svečiai gali sužinoti lankytojų centruose:

Marcinkonyse: Miškininkų g. 61, Marcinkonys, LT - 65303, Varėnos r.,

tel. 8 310 44466, 8 672 46388 elektroninis paštas: info@dzukijosparkas.lt

Merkinėje: Vilniaus g. 3, Merkinė, LT - 65334, Varėnos r., tel. 8 310 57245, 8 672 46275

Elektroninis paštas: merkine@dzukijosparkas.lt

<https://www.facebook.com/Dzukijos.Nacionalinis.Parkas/>

„Šalčinį“ rasite ir interneto tinklalapyje www.cepkeliai-dzukija.lt

ŠALČINIS

Adresas: Vilniaus g. 3,
Merkinė, LT - 65334, Varėnos r.
Tiražas 1500 egz.

Redkolegija: H. GUDAVIČIUS,
A. ČERNIAUSKAS, M. LAPELĖ,
R. NORKŪNAS
Maketuotojas: V. ČERNIAUSKAS

Spausdino UAB „Albagrafija“
Pulko g. 96, LT - 62133, Alytus
Tel. 8 315 74140
El. p. alba@infoseka.lt

ISSN 2351-6267